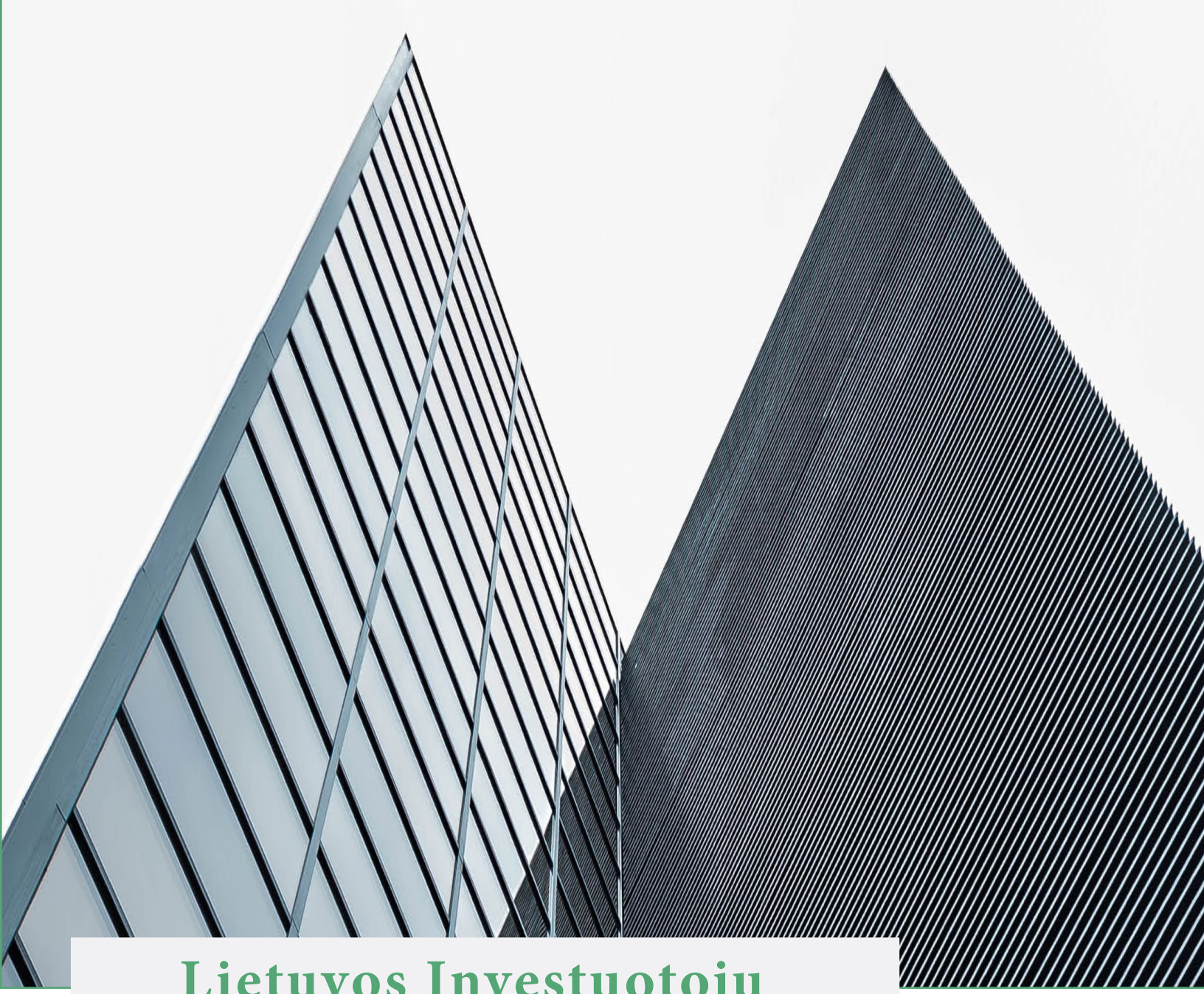

Lietuvos Investuotojų Pasitikėjimo Indeksas

IV ketvirtis, 2020 m.

INVESTORS' FORUM

INVESTUOTOJŲ FORUMAS

Lietuvos Investuotojų Pasitikėjimo Indeksas (LIPI)

Lietuvos investuotojų pasitikėjimo indeksas (LIPI) atspindi didžiausių Lietuvoje veikiančių užsienio kapitalo įmonių vadovų ir atstovų požiūrį ir lūkesčius dėl Lietuvos verslo klimato bei investicinės aplinkos. Indekso tikslas –įvertinti šalies verslo aplinką bei Lietuvos ekonomikos patrauklumą užsienio investuotojams atsižvelgiant į šalyje veikiančių investuotojų patirtį ir pastabas.

Didžiausių investuotojų įžvalgos svarbios numatant šalies ekonomikos kryptis, įvertinant verslo perspektyvas ir lūkesčius. Panašių didesnės imties tyrimų The CEO Confidence Survey (JAV) , The CEO Confidence Index (Australija) vykdytojai respondentais rinkdamiesi įmonių vadovus pažymi, jog būtent pastarieji priima svarbiausius investicinius sprendimus. Todėl šie respondentai gali ne tik paveikti šalies ekonomiką, bet ir gana tiksliai nusakyti ekonomikos tendencijas, pateikti vertingų įžvalgų apie ekonomines sąlygas šalyje bei aplinką verslui.

Nustatydami šį indeksą siekiame ne tik įvertinti Lietuvos rinkos sąlygas, bet ir išsiaiškinti joms didžiausią įtaką darančius veiksnius. LIPI – tai priemonė, leidžianti potencialiems investuotojams bei kitiems suinteresuotiems asmenims paprastai ir greitai gauti pagrindinę informaciją apie Lietuvos ekonomiką, padėtį šalies rinkoje ir trumpalaikes vystymosi perspektyvas. Indeksą sudaro trys dalys, apimančios verslo aplinką, įmonių veiklai įtaką darančius veiksnius ir bendrovių investicinius planus. Nustatant LIPI prioritetas teikiamas aktualiai, rinkos tendencijas atitinkančiai informacijai, todėl indekso tyrime kviečiami dalyvauti tik didžiausi Lietuvos investuotojai bei užsienio kapitalo įmonių vadovai ir aukščiausio lygio vadybininkai.

LIPI tyrimą inicijuoja ir atlieka „Investors' Forum" – asociacija, vienijanti didžiausius ir aktyviausius investuotojus į Lietuvos ekonomiką. Tyrimas atliktas 2020 m. rugsėjo - spalio mėnesiais. Tyrimo metu apklausti 57 Lietuvoje veikiančių užsienio kapitalo įmonių atstovai.

Indekso vertė	Interpretavimas
LIPI = 2 (maksimali vertė)	Visų respondentų lūkesčiai yra teigiami (absoliutūs teigiami lūkesčiai).
LIPI > 1	Teigiamus lūkesčius turinčių respondentų dalis yra didesnė už neigiamus lūkesčius turinčių respondentų dalį.
LIPI = 1	Teigiamus ir neigiamus lūkesčius turinčių respondentų skaičius yra vienodas.
LIPI < 1	Daugiau respondentų turi neigiamų lūkesčių, nei teigiamų.

1 pav.: Indekso vertė ir jos reikšmė

1 - Šaltinis: CEO Confidence Survey Third Quarter 2019
2 - Šaltinis: CEO Confidence Index

Santrauka ir išvados

DVIDEŠIMTASIS LIPI TYRIMAS: INVESTUOTOJAI POZITYVESNI, TAČIAU VIS DAR ATSARGIAI VERTINA ĮMONIŲ GALIMYBES BEI EKONOMINĘ SITUACIJĄ ŠALYJE

LIPI 2020 IV ketv. = 1.064

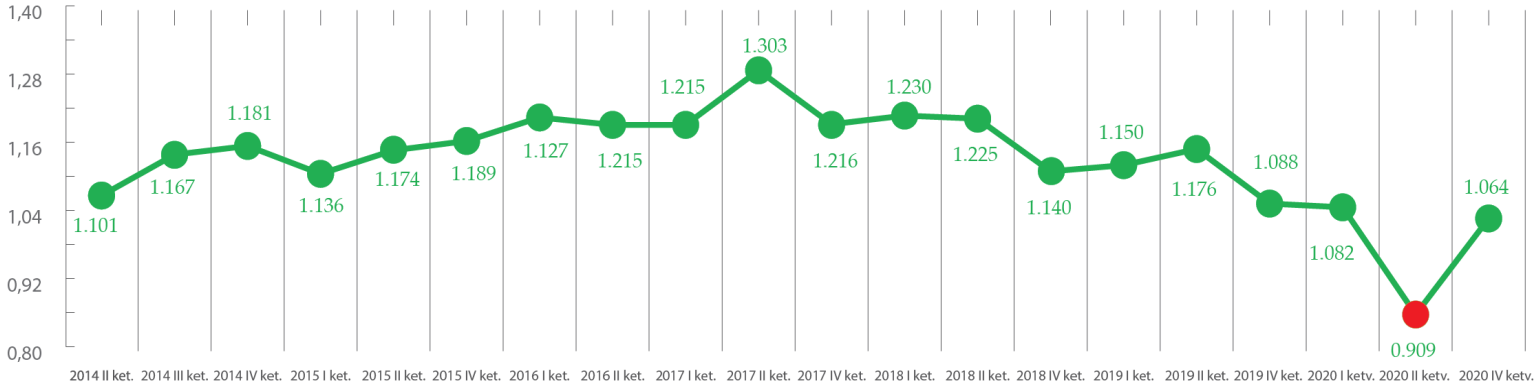

2 pav.: LIPI dinamika, LIPI 2020 m. IV ketv.

Praėjusį ketvirtį žemiausią vertę per visą rengimo laikotarpį pasiekusi indekso reikšmė šį ketvirtį vėl išaugo ir siekia 1,064 iš 2 galimų. Nors indekso vertės augimas ir grįžimas į teigiamą reikšmę rodo didesnį investuotojų pozityvumą, investuotojų pasitikėjimas, lyginant su laikotarpiu prieš karantiną, vis dar žemas.

Praėjusio ketvirčio rezultatas natūraliai atliepė susidariusią situaciją šalyje – daug nežinomybės dėl ekonominės situacijos, tolimesnės pandemijos sukeltos krizės eigos ir jos padarinių verslui. Didžiausias dvejones investuotojai išreiškė vertindami jų pačių įmonių galimybes ir pokyčius jose. Šį ketvirtį verslo atstovai pozityvesni vertindami pokyčius, susijusius su jų įmonėmis, būtent tai ir lėmė išaugusią indekso reikšmę. Būtina paminėti, jog apklausa buvo vykdoma rugsėjo – spalio mėnesiais, iki pandemijos antrosios bangos kilimo šalyje.

Daugiau įmonių vadovų mano, kad situacija įmonėse išliks stabilesnė, bet neblogės. Pozityviau atsiliepiama tiek apie įmonės pelną, investavimą, tiek apie darbuotojų skaičiaus augimą, jų atlyginimus, bei investavimo galimybes. Praėjusį ketvirtį 78 proc. apklaustų verslo atstovų numatė įmonės pelną mažėsiant, šį ketvirtį investuotojai optimistiškesni – taip manančių sumažėjo iki 12 proc. Situacija pagerėjo ir vertinant darbuotojų atlyginimų pokyčių galimybes – nei vienas respondentas nenumato atlyginimų mažėjimo per ateinantį ketvirtį, kai praėjusį ketvirtį apie tai svarstė 18 proc. apklaustų investuotojų. Svarbu pastebėti, kad nors neigiamų pokyčių tikimasi mažiau, tačiau lūkesčiai vertinami atsargiai, investuotojai daugiausia tiki, kad situacija išliks nepakitusi.

Investiciniam klimatui svarbių sričių vertinimas taip pat pakito, lyginant su praėjusiu ketvirčiu. Rinkiminiu laikotarpiu atlikta apklausa parodė, kad investuotojus viena labiausiai neraminančių sričių tebėra politinės aplinkos stabilumas. Nuomonę, kad jis yra aukštas, išreiškė 12 proc. p. mažiau investuotojų. Šį ketvirtį įmonių vadovai šiek tiek palankiau vertino makroekonominę aplinką, mažiau respondentų mano, kad netolimoje ateityje ji blogės (23 proc., II ketv. taip

manančių buvo net 49 proc.). Investuotojai taip pat geriau vertina kredito įsigijimo galimybes netolimoje ateityje.

Pozityviausiai vertinamos sritys išlieka tos pačios – tai telekomunikacijos, transporto ir logistikos infrastruktūra bei gyventojų užsienio kalbų mokėjimas.

Didžiausiais šalies prioritetais apklausti verslo atstovai laiko švietimą, viešojo sektoriaus efektyvumą bei talentų migraciją. Šios trys sritys investuotojų įvardijamos kaip svarbiausios kelis ketvirčius iš eilės. Respondentai ypač pažymi būtinybę daugiau dėmesio skirti švietimui, net 7 iš 10 įvardija šią sritį kaip prioritetinę.

Lėtą indekso vertės augimą ir atsargų esamos situacijos bei lūkesčių vertinimą atliepia ir kiti daromi panašūs tyrimai. Ekonominių vertinimų rodiklis, matuojantis pagrindinių ekonomikos dalyvių – gamintojų ir vartotojų - pasitikėjimą Lietuvos ekonomika, auga, nors augimo tempai, lyginant su ankstesniais mėnesiais, lėtesni. Rugsėjį, lyginant su rugpjūčiu, šis rodiklis padidėjo 2 proc. p. ir siekė -3 proc. Vis dėlto, palyginus su 2019 m. rugsėjo mėn., ekonominių vertinimų rodiklis išlieka sumažėjęs 12 proc. p. [3]

Šį ketvirtį įmonių vadovai taip pat vertino Vyriausybės bendrai, ministerijų ir Seimo darbą. Didžiosios dalies ministerijų vertinimas išliko nežymiai pakitęs, įmonės vadovai prasčiau vertina Žemės ūkio, Vidaus reikalų ir Susisiekimo ministerijų darbą. Geriausiai vertinama institucija išlieka Užsienio reikalų ministerija. Respondentų buvo prašoma įvertinti visos Vyriausybės kadencijos atliktą darbą investicijų ir verslo aplinkos gerinimo srityje. Investuotojų nuomone, Vyriausybės darbą galima vertinti penkiais balais iš dešimties.

Nors daugelį sričių investuotojai vertina pozityviau ir turi daugiau teigiamų lūkesčių, tačiau, svarbu pažymėti, kad lyginant su prieš karantininiu laikotarpiu tai tik nežymus pokytis – daugelyje vertinamų kategorijų investuotojai vis dar išreiškia abejones, tikisi stabilumo, ne taip ambicingai vertina planus įmonėse bei galimus pokyčius verslo aplinkoje.

INVESTUOTOJAI NERIMAUJA DĖL GALIMYBIŲ ĮGYTI KREDITĄ BEI POLITINĖS APLINKOS STABILUMO

Tradiciškai, geriausiai vertinamos sritys, stiprinančios Lietuvos patrauklumą investicijoms, yra telekomunikacijos, transporto ir logistikos infrastruktūra bei darbuotojų užsienio kalbų mokėjimas. 8 iš 10 įmonių vadovų gerai atsiliepia apie darbuotojų gebėjimus kalbėti užsienio kalbomis, o 95 proc. apklaustų investuotojų telekomunikacijas Lietuvoje vertina labai gerai. Lietuvos pažanga technologijų srityje įvertinta ir kompanijos „Surfshark“ atliktame skaitmeninio gyvenimo kokybės indekse. Lietuva šiemet pakilo per dvi pozicijas – iki 21 vietos (iš viso 85 vertinamos valstybės). Indeksas sudaromas atsižvelgiant į penkias kategorijas - interneto prieinamumą, interneto kokybę, e. infrastruktūrą, kibernetinį saugumą ir e. valdžios paslaugas. Geriausiai Lietuva pasirodė kibernetinio saugumo srityje, kurioje užima

3 - Šaltinis: Ekonominių vertinimų rodiklis

trečią vietą visame pasaulyje. [4]

Investuotojai Lietuvoje taip pat atkreipia dėmesį į teigiamai pasikeitusį patalpų ar žemės sklypų prieinamumą. Daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių įmonių vadovų (58 proc.) mano, kad patalpų ir žemės prieinamumas šalyje yra didelis. Politinė padėtis šalyje išlieka prasčiausiai vertinama sritimi, jos stabilumas 32 proc. respondentų vertinamas blogai. Būtina pažymėti, jog tyrimo apklausa vykdyta rinkiminiu laikotarpiu, tad šis veiksnys taip pat turi įtakos rezultatams. Šios srities pokytis nedaug pakito, lyginant su praėjusiu ketvirčiu, tačiau politinį stabilumą šalyje metų pradžioje investuotojai vertino daug blogiau – beveik pusė apklaustųjų mane, jog jis žemas. Organizacijos "Marsh' atliktas tyrimas "Politinės rizikos žemėlapis 2020", rodo, kad Lietuvos rizikos indeksas yra 72.8 iš 100 galimų (kai 100 yra maksimali teigiamo politinio stabilumo reikšmė). Lietuvos vertinimas nežymiai paaugo, lyginant su 2019 metų rezultatu (71.1). Verta paminėti, kad indekso galutinę reikšmę sudaro politinės, ekonominės (ilgojo ir trumpojo laikotarpio) bei valdymo rizikos indeksų reikšmės. Lietuvos rezultatas prasčiausias valdymo rizikos reikšmėje (69,2). Bendrai vertinant, Lietuvos pozicija šiame indekse – teigiama. Šalis patenka į "žaliąją" stabilumo zoną, tarp kitų surinkusių aukštesnius nei 70 balų rezultatus. Palyginimui – Estija vertinama 77,4 balais, Lenkija – 70,5 balais. Verta pažymėti, kad tokios šalys, kaip Ispanija, Graikija, Italija, taip pat Balkanų šalys, patenka į "geltonąją" zoną, surinkdamos tarp 60 ir 69 balų, tarp jų yra ir kaimyninė Latvija, kurios vertinimas 69,4 balai. [5]

Praėjusį ketvirtį kritęs makroekonomikos lygio šalyje vertinimas šį ketvirtį šiek tiek atsistatė. 7 proc. p. mažiau investuotojų vertina šią sritį blogai, tačiau vertinančių ją teigiamai nepadaugėjo (32 proc.). Daugiau įmonių vadovų vertina ekonominę padėtį šalyje kaip vidutinę. Verta paminėti, jog ekonominės padėties stabilumas lygiai prieš metus investuotojų buvo vertinamas daug pozityviau – 48 proc. respondentų vertino šią sritį gerai, o abejonių dėl makroekonominės aplinkos turėjo vos 6 proc. apklaustų įmonių vadovų. Pozityviau nuteikia ir Lietuvos Banko ekonominės apžvalgos duomenys. Lietuvos ekonomika kol kas patyrė santykinai nedidelį nuostolius. Nepaisant pavasarį įvestų gana griežtų karantino priemonių, kuriomis buvo apribota dalis ekonominių veiklų, pirmąjį pusmetį pandemijos sukeltas ekonomikos nuosmukis Lietuvoje buvo tarp mažiausių ES valstybėse. Lietuvos ekonomikos aktyvumas 2020 m. antrąjį ketvirtį buvo tik 5,8 proc. mažesnis nei 2019 m. pabaigoje, o palyginti su praėjusių metų atitinkamu ketvirčiu, – 4,0 proc. [6]

Dar viena sritis, kėlusi didžiausią nerimą investuotojams Lietuvoje, yra kreditas. Būtent dėl jo įgyjimo galimybių respondentai suabejojo koronaviruso pandemijos kontekste. Šios srities vertinimas ženkliai krito antrą šių metų ketvirtį, šio ketvirčio rezultatas rodo, kad investuotojų nuotaikos dėl kredito įgyjimo tebėra niūrios. Tai, jog galimybės yra aukštos, įvardija vos 18 proc. apklaustų verslo atstovų (taip manančių prieš metus buvo dvigubai daugiau). Taigi, galima sakyti, jog šios srities vertinimas vis dar stipriai

4 - Šaltinis: Skaitmeninio gyvenimo kokybės indeksas
5 - Šaltinis: Poilitinės rizikos žemėlapis 2020
6 - Šaltinis: Lietuvos ekonomikos apžvalga

prisideda prie to, jog indekso vertė nors ir pakilo, tačiau nežymiai. STRATA ekonomikos rugsėjo mėnesį apžvalgoje pažymima, kad naujų paskolų srautas įmonėms, kaip ir paskolos namų ūkiams, kovo-gegužės mėnesiais nuosekliai mažėjo, birželio - liepos mėnesį šoktelėjo į viršų, tačiau rugpjūtį vėl sumažėjo. Rugpjūtį naujų paskolų įmonėms srautas siekė 127,4 mln. EUR ir buvo 9 proc. mažesnis nei liepos mėn., bet 68 proc. didesnis nei gegužę. [7]

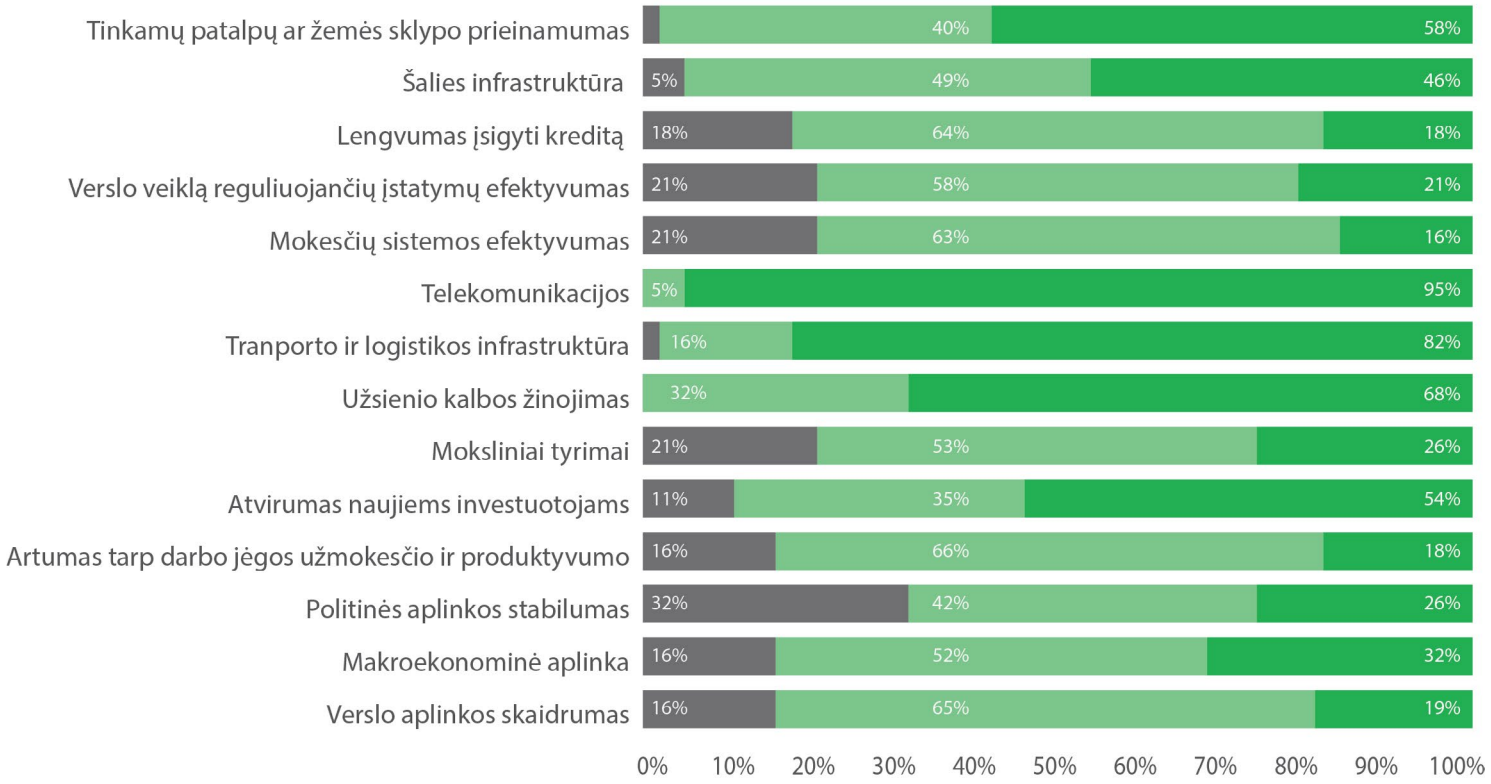

3 pav.: Esamos investicinės aplinkos vertinimas, LIPI 2020 m. IV ketv.

DIDŽIAUSI KASDIENIAI IŠŠŪKIAI – DARBO SANTYKIŲ REGULIAVIMAS IR TERITORIJŲ PLANAVIMAS

Kasdieniai iššūkiai, su kuriais dažniausiai susiduria verslininkai, nepakito. Darbo santykių reguliavimas lieka dažniausiai investuotojų kasdienėje veikloje iššūkių kelianti sritis. Nesklandumų čia dažnai patiria trečdalis apklaustų investuotojų, dar pusė kartais patiria nepatogumų, susijusių su šia sritimi. Antrasis investuotojams dažniau kylantis iššūkis – teritorijų planavimas. Kasdienėje veikloje su nesklandumais šioje srityje dažnai susiduria 23 proc. verslo atstovų. Mažiausiai iššūkių apklaustiems investuotojams vykdant kasdienę veiklą kyla dėl produktų apsaugos, procesų saugos bei infrastruktūros klausimų.

7 - Šaltinis: STRATA: Ekonomikos pulsas, rugsėjis

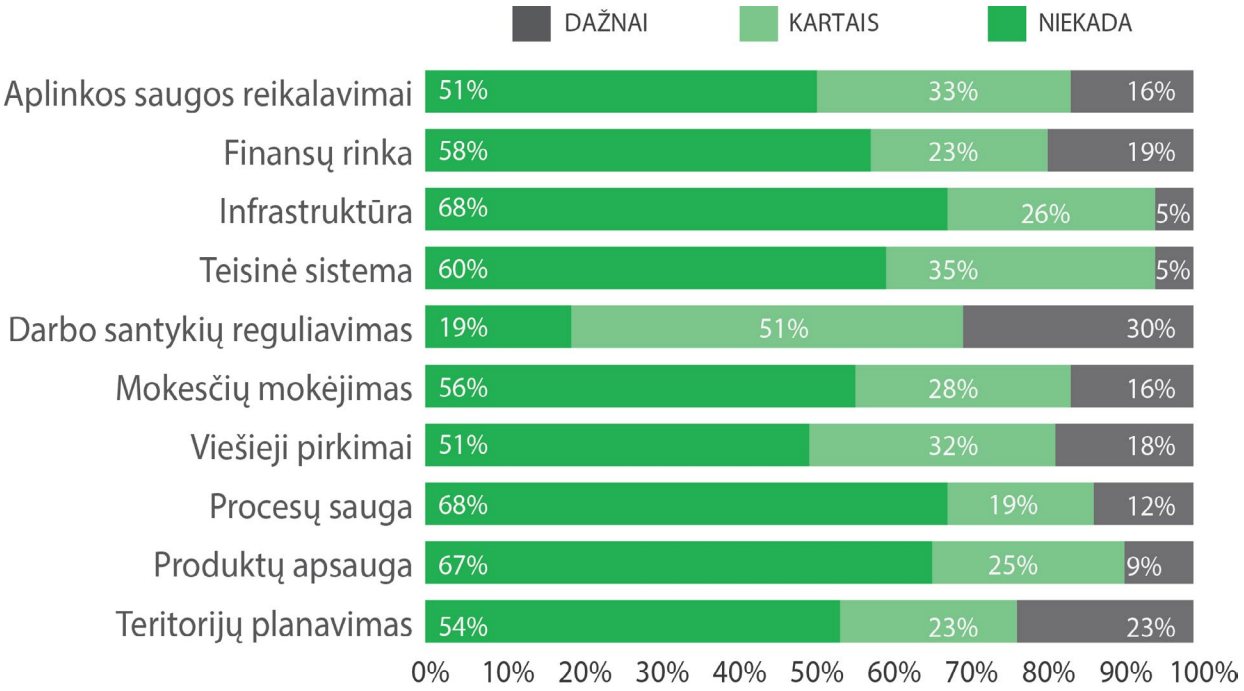

4 pav.: Kasdieniai iššūkiai, LIPI 2020 m. IV ketv.

INVESTUOTOJAI NUOSEKLŪS – ŠVIETIMAS SVARBIAUSIAS VALSTYBĖS PRIORITETAS

Nors prasidėjus pandemijai investuotojai praėjusį ketvirtį atkreipė dėmesį į labai svarbias sritis, kurios turi sulaukti daugiau dėmesio – darbo santykių reguliavimą bei viešojo sektoriaus efektyvumą – švietimas išliko pagrindiniu prioritetu. Vykdant šią apklausą koronaviruso pandemija, nors ir buvo palikusi tam tikras pasekmes, tačiau buvo šiek tiek aprimusi. 77 procentai apklaustų investuotojų išliko nuoseklūs – švietimas įvardijamas kaip svarbiausias klausimas valstybei. Į svarbiausių klausimų trejetuką sugrįžo ir talentų migracija, o antroje vietoje išliko viešojo sektoriaus efektyvumo svarba.

Rinkiminės kampanijos įkarštyje, investuotojai dar kartą pabrėžia – valstybei reikia skirti daugiau dėmesio švietimo sistemai. Apie šios srities svarbą investuotojai kalba paskutiniuosius metus, vis išryškindami, kad tai turėjo būti svarbiausias šios ir bus svarbiausias ateinančios Vyriausybės klausimas. Taip mano 77 proc. tyrime dalyvavusių įmonių vadovų. Problemos aktualumą patvirtina ir EURYDICE vykdomos Europos švietimo sistemų apžvalgos duomenys.[8] Nurodoma, kad keturios didžiausios problemos, susijusios su švietimo sistema Lietuvoje, yra mokinių pasiekimų lygis, mokyklų tinklo neatitikimas demografinei situacijai, mokytojo specialybės prestižiškumo nebuvimas bei lyderystės trūkumas švietimo įstaigose. Mokyklų tinklo problematiką parodo ir Lietuvos švietimo būklės apžvalgoje

8 - Šaltinis: Eurydice, Lithuania Overview

pateikti duomenys: vienoje bendrojo ugdymo mokykloje ugdoma vidutiniškai 320 mokinių, mieste mokyklos vidutiniškai 3 kartus didesnės nei kaime. [9]

Investuotojai pažymi, jog valstybė neturėtų pamiršti ir viešojo sektoriaus, bei daugiau dėmesio skirti tam, jog šis veiktų kuo efektyviau. Efektyvumo poreikis ypač pasimatė ir koronaviruso pandemijos sukeltų pasekmių valdyme. Įmonių vadovai abejones dėl sprendimų įgyvendinimų išreiškė jau praėjusiame ketvirtyje. Šį ketvirtį daugiau nei pusė apklaustų respondentų viešojo sektoriaus efektyvumą vėl įvardija kaip viena svarbiausių sričių, į kurią reikia sutelkti daugiau dėmesio. Pokyčių poreikį šiame sektoriuje parodo ir šalies vertinimas tarptautiniame kontekste. Pagal tarptautinį valstybės tarnybos veiksmingumo indeksą, kuris 2019 m. apėmė 38 šalis (EBPO), Lietuva užima 20-ą vietą ir yra per dvi valstybes žemiau bendro šalių vidurkio. Europos Sąjungos šalių kontekste, Lietuva yra 11oje vietoje (palyginimui – Latvija 13, Lenkija 16, o Estija – 5). Skaičiuojant indeksą pagrindinis dėmesys skiriamas centrinio lygmens valstybės tarnybai. Indeksą sudaro 12 rodiklių rinkinys. Iš šių rodiklių vertinimų matoma, kad gebėjimų srityje Lietuva pasirodo ženkliai prasčiau nei geriausiai šioje srityje įvertinta Naujoji Zelandija, o paslaugų skaitmenizavimo srityje – Lietuva yra labai arti stipriausios šalies (1 vietoje yra Estija). [10]

Trečioji investuotojų įvardijama sritis – talentų migracija. Šios srities svarba įmonių vadovų jau buvo pabrėžiama ankstesniuose ketvirčiuose. Šį ketvirtį 39 procentai respondentų įvardijo šią sritį kaip reikalaujančia daugiau valstybės ir visuomenės dėmesio. Kilus viruso sukeltai krizei, ši sritis prioritetų trejetuke buvo pakeista darbo santykių reglamentavimu. Pastarieji iš investuotojų akiračio niekur nedingo ir tebėra pirmame prioritetų penketuke, net ketvirtadalis apklaustų verslo atstovų, pažymi šią sritį esant ypač svarbia.

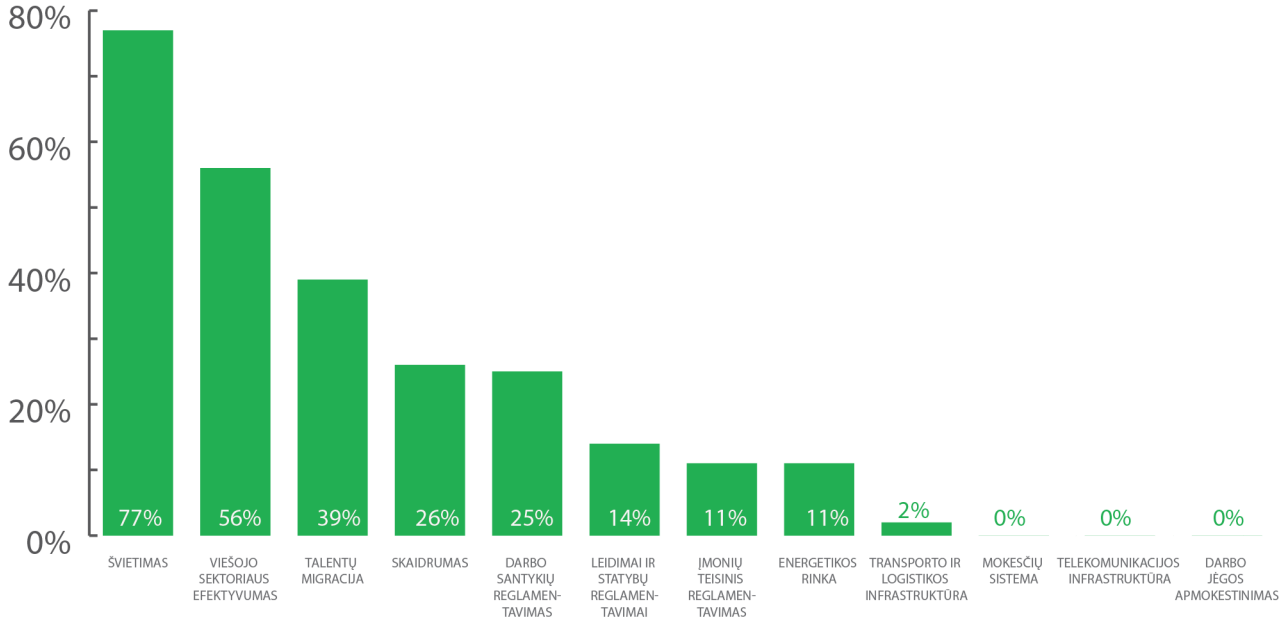

5 pav.: Daugiausiai dėmesio reikalaujančios sritys, LIPI 2020 m. IV ketv.

9 - Šaltinis: Lietuvos švietimo būklės apžvalga
10 - Šaltinis: International Civil Service Effectiveness (InCiSE) Index

TALENTAI PADEDA IR PRITRAUKTI, IR IŠLAIKYTI INVESTICIJAS LIETUVOJE

Vertindami Lietuvos privalumus investuotojai lieka nuoseklūs ir toliau pažymi, kad būtent darbo užmokesčio dydis, talentai bei infrastruktūra yra pagrindiniai veiksniai, pritraukiantys pasirinkti Lietuvą. Net 53 proc. apklaustųjų pagrindiniu privalumu įvardija darbo jėgos apmokestinimą, 47 proc. respondentų pažymi infrastruktūros ir logistikos privalumus, o 51 proc. mano, kad investicijas į Lietuvą labiausiai pritraukia čia esantys talentai. Tokiems LIPI apklausos rezultatams antrina ir „fDi Markets“ pateikiami duomenys. Trys dažniausiai 2013 - 2017 m. gamybos projektus vykdžiusių įmonių įvardijami Lietuvos pasirinkimo motyvai yra kvalifikuota darbo jėga (57 proc.), infrastruktūra ir logistika (39 proc.) bei investicijų agentūros ir valstybės paskatos (35 proc.). Tai, kad darbo jėga ir jos įgūdžiai investuotojų akiratyje renkantis šalį išlieka vienu svarbiausiu veiksniu, rodo ir „EY“ Europos investicinio patrauklumo tyrimas. [11]

Vardydami pagrindines priežastis, dėl kurių investuotojai pasilieka ir įsitvirtina Lietuvoje, apklaustieji nurodo, kad prie talentų gausos svarbos prisideda ir sprendimai susiję su verslo reguliavimu bei Vyriausybės iniciatyvos. 6 iš 10 respondentų., verslo reguliavimą laiko viena pagrindinių priežasčių išlaikyti investicijas Lietuvoje. Talentų svarbą pabrėžia du trečdaliai apklaustų investuotojų (67 proc.), o Vyriausybes iniciatyvas, kaip svarbią priežastį išlaikyti investicijas nurodo 39 proc. įmonių vadovų.

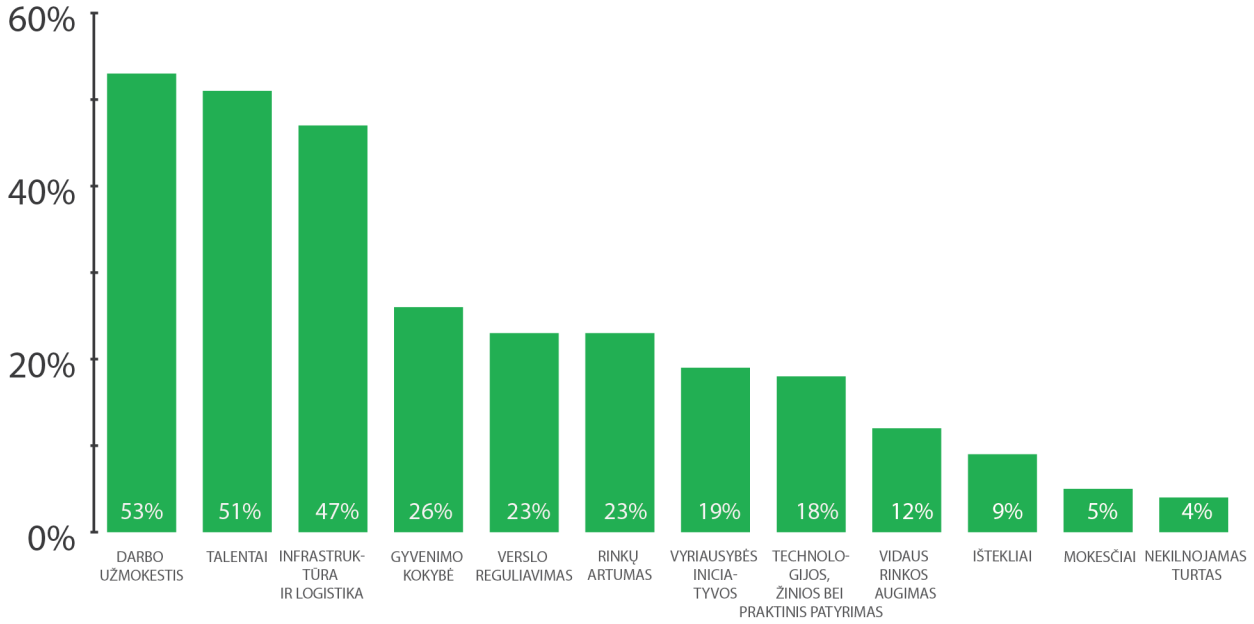

6 pav.: Lietuvos privalumai, pritraukiant investuotojus, LIPI 2020 m. IV ketv.

11 - Šaltinis: Europos investicinio patrauklumo tyrimas

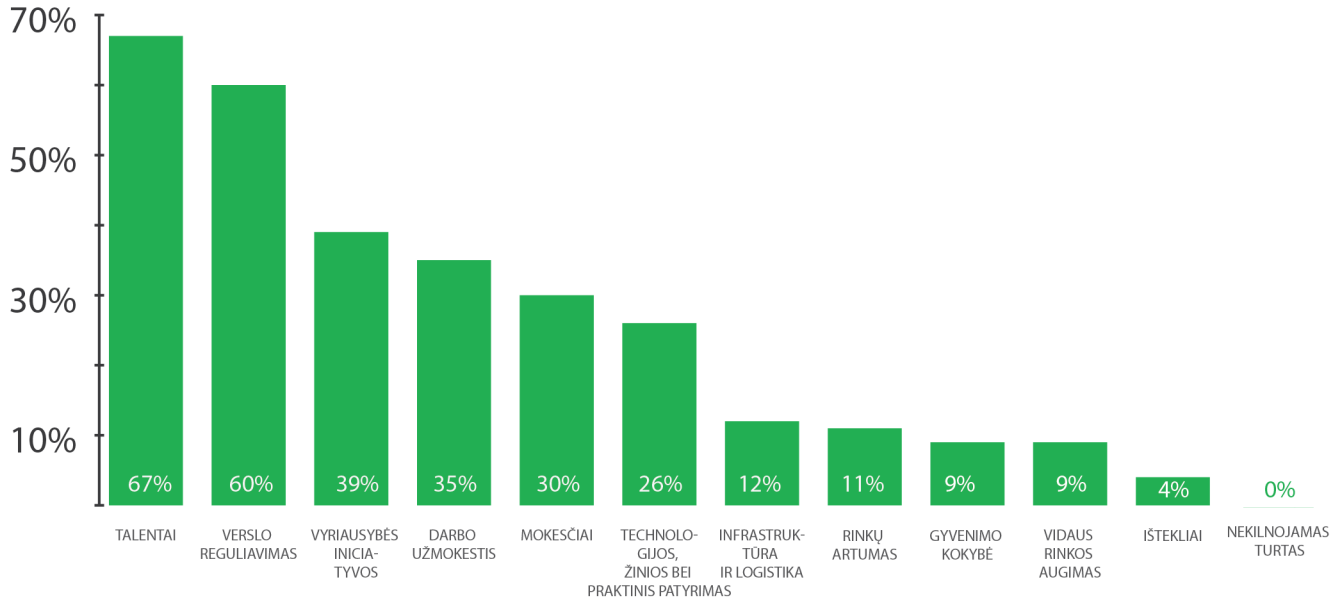

7 pav.: Investuotojus Lietuvoje išlaikantys veiksniai, LIPI 2020 m. IV ketv.

INVESTUOTOJAI POZITYVESNI DĖL MAKROEKONOMIKOS, TAČIAU NERIMĄ KELIA POLITINĖS APLINKOS STABILUMAS ATEITYJE

Praėjusį ketvirtį kritę investuotojų lūkesčiai dėl šalies ekonomikos perspektyvų, šį ketvirtį šiek tiek pakilo. Nors 23 proc. apklaustų įmonių vadovų yra linkę manyti, kad makroekonominė situacija šalyje blogės, palyginimui, taip manančių praėjusį ketvirtį buvo net 49 proc. Akivaizdu, kad atslūgus pirmajai viruso bangai ir situacijai stabilizavusis, investuotojai į ekonomikos perspektyvas žvelgia šiek tiek pozityviau. Nors šį ketvirtį, lyginant su praėjusiu, lūkesčiai ir yra geresni, tačiau, svarbu paminėti, kad manančių, jog ekonomika augs nepadaugėjo (7 proc.). Investuotojai labiausiai tikisi, jog situacija nesikeis. Tokių lūkesčių turi 70 proc. apklaustųjų. Optimistiškesnius verslo atstovų lūkesčius dėl Lietuvos makroekonominės padėties atliepia ir Lietuvos Banko prognozės dėl ekonomikos atsigavimo tempo. Pasak jo, palankesnė, nei prognozuota, ekonomikos raida, taip pat ne tiek daug, kiek manyta, blogėjanti darbo rinkos padėtis ir papildomos ūkį skatinančios viešųjų finansų, reguliacinės bei pinigų politikos priemonės šiemet lems mažesnį, nei anksčiau prognozuota, ekonomikos susitraukimą. Numatoma, jog ekonomika ims augti jau 2020 m. antrąjį pusmetį ir prieš krizę stebėtą lygį turėtų pasiekti 2021 m. Numatomas mažesnis ekonomikos augimas, nei anksčiau prognozuota, – 2021 m. BVP turėtų padidėti 3,1 proc.[12] Verta paminėti, jog išlieka daug neaiškumo vertinant tai, kaip ekonomika bus paveikta antrosios pandemijos bangos, ir šios

12 - Šaltinis: Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos, rugsėjis

numatomos prognozės gali pasikeisti.

Panašūs pokyčiai matomi ir investuotojų vertinime dėl kredito įgyjimo galimybių. Nors 30 proc. p. mažiau apklaustųjų mano, kad šioje srityje situacija blogės (28 proc.), tačiau teigiamų pokyčių taip pat nesitikima. Investuotojai nuosaikesni, ir net 63 proc. jų tikisi, jog situacija išliks nepakitusi ir didesnių pokyčių šioje srityje ateinantį ketvirtį nebus.

Rinkiminės kampanijos laiku vykdytas tyrimas parodė, kad lūkesčiai dėl politinio stabilumo artimiausiu laikotarpiu vis dar žemi. Keičiantis Vyriausybei, parlamento nariams, investuotojai mano, kad stabilumo bus mažiau. 44 proc. respondentų išsako tokią nuomonę.

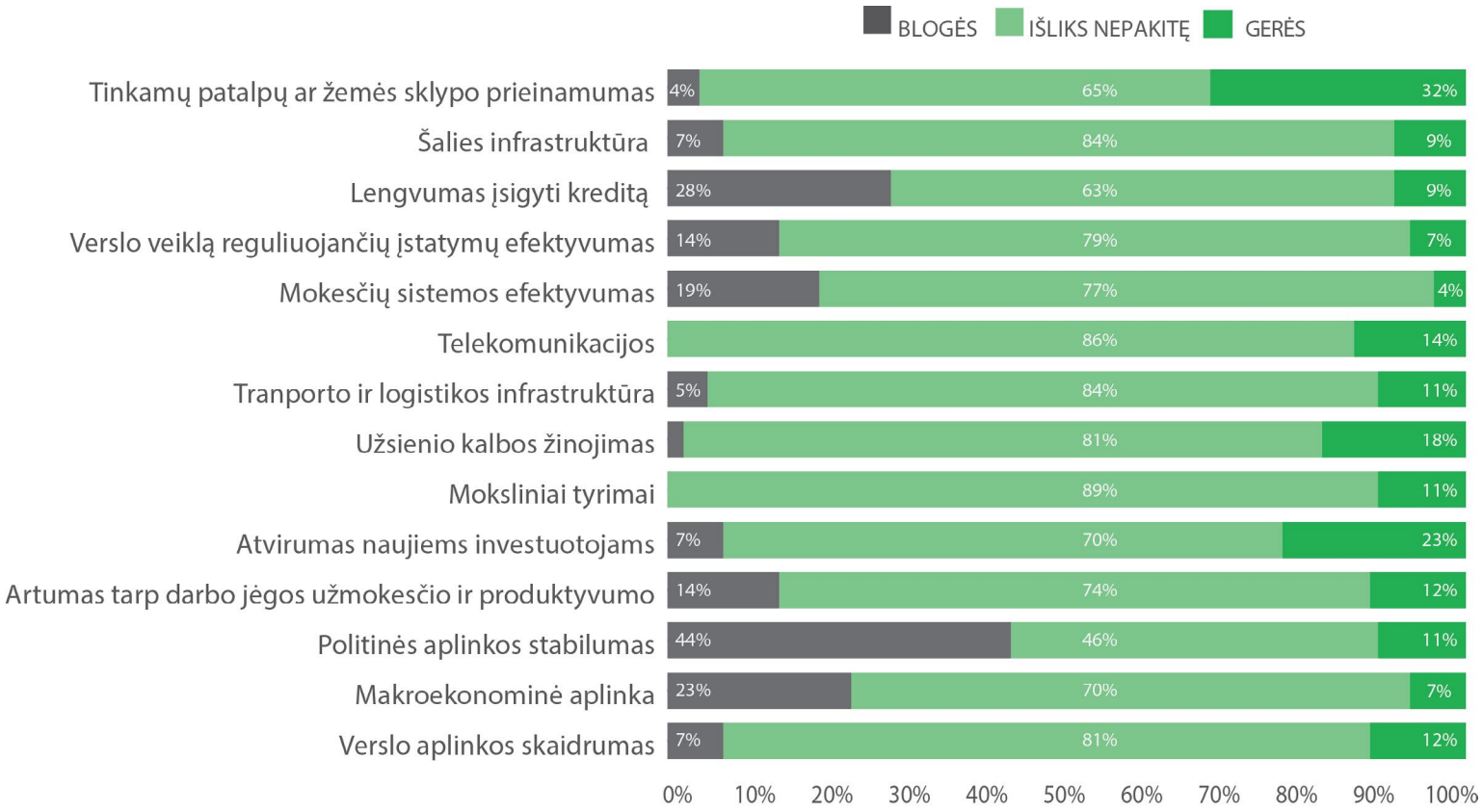

8 pav.: Investuotojų lūkesčiai, LIPI 2020 m. IV ketv.

INVESTUOTOJAI POZITYVIAU, TAČIAU VIS DAR ATSARGIAI, VERTINA ĮMONIŲ GALIMYBES

Pagrindinis veiksnys, padaręs įtaką indekso kritimui praėjusį ketvirtį – sumažėję investuotojų lūkesčiai dėl galimų pokyčių jų įmonėse. Investuotojai gana ambicingai žvelgė į savo įmonių plėtros galimybes, darbuotojų atlyginimų augimą, eksporto plėtrą bei augančią jų prekių ir paslaugų paklausą. Vis dėlto, koronaviruso pandemijos padariniai investuotojų optimizmą gerokai prislopino.

Nors šį ketvirtį investuotojai pozityvesni, tačiau lūkesčiai, akivaizdu, vis dar nesiekia buvusių metų pradžioje. Mažiau įmonių vadovų numato susitraukimus įmonėse, tačiau nuotaikos dėl plėtros ir augimo taip pat nėra geros, tikimasi, kad situacija išliks stabili.

Didžiausi pokyčiai vertinant įmonės produktų paklausą, įmonės pelną bei investavimą. Praėjusį ketvirtį 60 proc. apklaustų įmonių vadovų manė, jog jų įmonių produktų paklausa sumažės. Šį ketvirtį įžvalgos pozityvesnės, taip manančių vos 11 proc. Pusė respondentų nurodo, jog tikisi paklausą didėsiant, o 4 iš 10 mano, jog situacija išliks nepakitusi. Daugiau nei 60 proc. apklaustų investuotojų mano, jog nesikeis situacija ir investuojant bei vertinant savo įmonės pelno galimybes. Šis pokytis, lyginant su praėjusiu ketvirčiu, yra teigiamas, nes toks pat skaičius verslo atstovų praėjusiame ketvirtyje numatė, jog investavimas ir įmonės pelnas mažės. Nors teigiami lūkesčiai nežymiai auga, lyginant 2020 m. rugpjūčio mėn. su tuo pačiu laikotarpiu 2019 m., pastebima, kad nulinę apyvartą deklaravusių įmonių dalis vis dar yra išaugusi beveik visuose sektoriuose.[13]

Teigiami pokyčiai matomi ir srityse, susijusiose su darbuotojais, jų atlyginimais. Nors įmonių vadovai nėra tokie pozityvus, kaip buvo prieš pandemiją, tačiau, lyginant su antro šių metų ketvirčio rezultatais, nuotaikos versle yra geresnės. Nei vienas respondentas nenurodė, jog ateinančiu laikotarpiu gali mažėti darbuotojų atlyginimai, praėjusį ketvirtį tokius pokyčius numatė 8 proc. apklaustų investuotojų. 37 proc. apklaustųjų mano, jog atlyginimai didės, dar 63 proc. laikosi nuomonės, kad išliks nepakitę. Iki kriziniu laikotarpiu 7 iš 10 investuotojų nurodydavo numatantys atlyginimų augimą savo įmonėse.

Lūkesčiai dėl darbuotojų skaičiaus įmonėse taip pat vertinami labiau teigimai. 24 proc. p. sumažėjo respondentų, manančių, jog darbuotojų skaičius jų įmonėse sumažės (7 proc.), 4 iš 10 apklaustųjų teigia, kad naujų darbuotojų skaičius įmonėje padidės (taip manančių praėjusį ketvirtį buvo vos 7 proc.). Tokius investuotojų lūkesčius atliepia ir paskutiniai šio ketvirčio STRATA surinkti duomenys: naujų darbo skelbimų skaičius per mėnesį išaugo 9 proc., o darbdavių prognozuojančių darbuotojų mažėjimą dalis skirtingose sektoriuose sumažėjo ir pasiekė prieš metus stebėtas reikšmes. Nors rugsėjo mėnesį oficialiai registruotų bedarbių skaičius žymiai susitraukė, lyginant su rugpjūčio mėnesiu (16 tūkst. naujai registruotų bedarbių), situacija darbo rinkoje vis dar išlieka įtempta. Rudens pradžioje registruoti beveik 7 tūkst. bedarbių ir tai sudaro 3 proc. augimą. [14]

Tyrimas rodo, kad tiek lūkesčiuose dėl makroekonominės padėties šalyje, tiek lūkesčiuose dėl pokyčių savo įmonėse, investuotojai išlieka nuosaikūs, ir didžioji dalis jų tikisi padėčiai nesikeisiant, tačiau mažiau jų mano, kad ji blogės. Toks vertinimo pokytis ženkliai prisidėjo prie indekso vertės teigiamo augimo.

13 - Šaltinis: STRATA: Ekonomikos pulsas, rugsėjis
14 - Šaltinis: Ekonomikos pulsas, rugsėjis

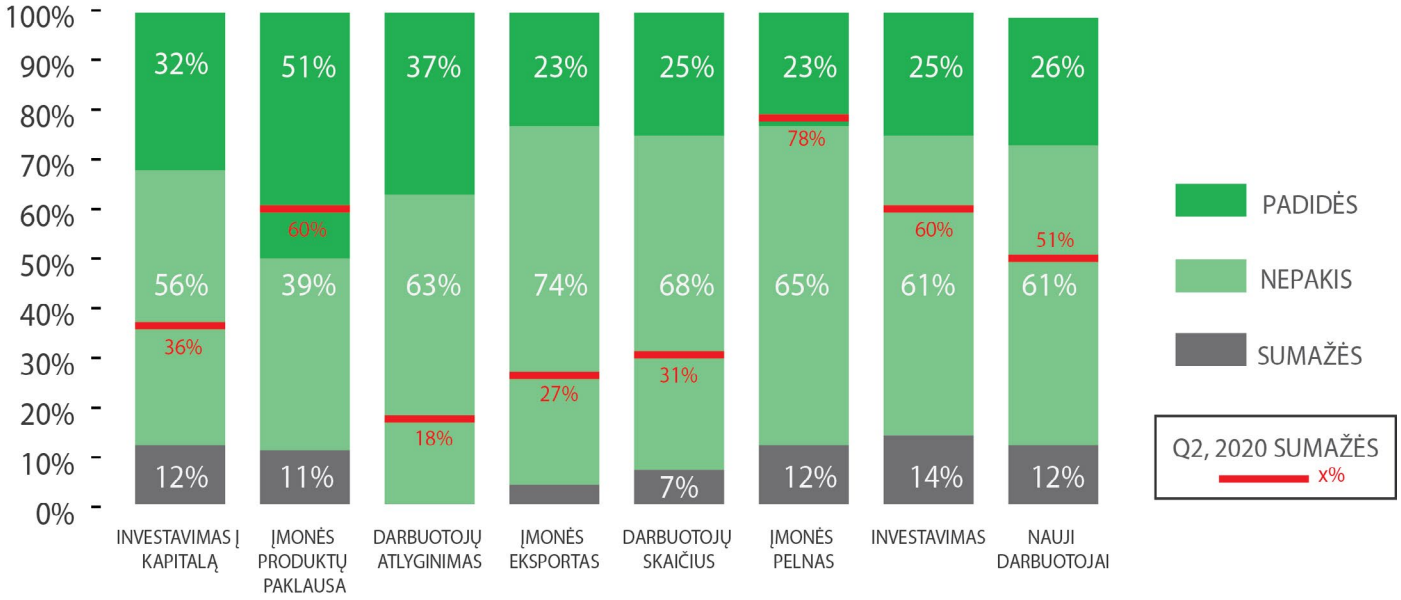

9 pav.: Investuotojų planai, LIPI 2020 m. IV ketv.

KVALIFIKUOTA DARBO JĖGA YPAČ SVARBI, BET JOS TRŪKSTA

Apie kvalifikuotos darbo jėgos svarbą investuotojai kalba pabrėždami Lietuvos privalumus pritraukiant ir išlaikant investicijas. Talentų migracija nurodoma kaip viena svarbiausių sričių, kuriai valstybė turėtų skirti daugiau dėmesio ir inicijuoti pokyčius šioje srityje. Vis dėlto, vertindami kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą Lietuvos darbo rinkoje investuotojai pažymi, kad ji nėra pakankama. Net 57 proc. apklaustų investuotojų mano, kad kvalifikuotos darbo jėgos Lietuvoje yra neužtektinai arba iš dalies neužtektinai. Tuo tarpu tik 24 proc. apklaustųjų teigia, kad darbo jėgos pakanka arba iš dalies pakanka, o visiškai užtikrinti kvalifikuotos darbo jėgos pasiūla yra vos 4 proc. tyrime dalyvavusių vadovų.

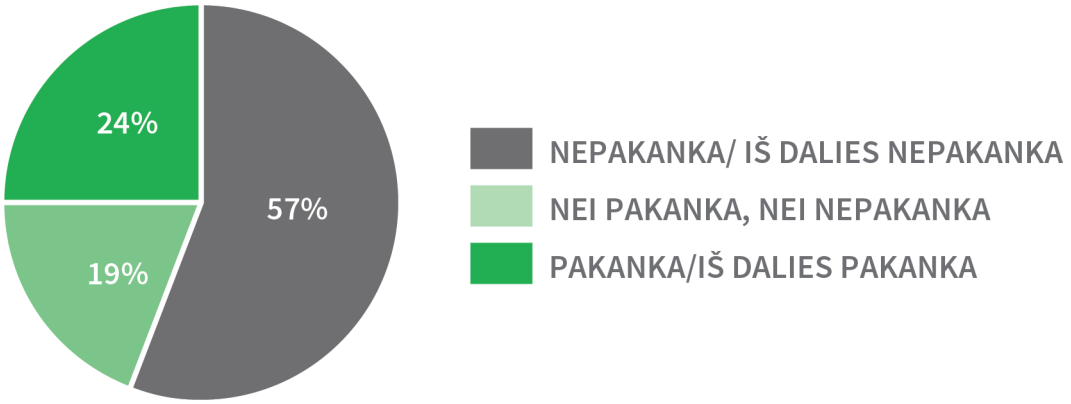

10 pav.: Kvalifikuota darbo jėga Lietuvoje, LIPI 2020 m. IV ketv.

PAPILDOMI KLAUSIMAI

Kaip ir kiekvieną ketvirtį investuotojų klausėme nuomonės aktualiomis, jiems ir visuomenei svarbiomis temomis. Šįsyk, vadovų prašėme įvertinti ministerijų, Vyriausybės ir Seimo darbą, taip pat „parašyti pažymį“ Vyriausybės kabinetui už per kadenciją atliktą darbą investicijų ir verslo klimato gerinimo srityje.

Institucijų veiklą investuotojai vertina ketvirtą kartą. Lyginant su paskutiniu vertinimu, šį ketvirtį ministerijas ir valstybės institucijas investuotojai vertina kritiškiau. Geriausiai vertinama išlieka Užsienio reikalų ministerija. Šią ministeriją teigiamai vertina 72 proc. respondentų, institucijos vertinimas nežymiai pasikeitė nuo antro 2019 metų ketvirčio (76 proc. teigiamai vertinančių). Krašto apsaugos ministerija yra antra geriausiai vertinama institucija (68 proc.), trečioji geriausiai vertinama – Finansų ministerija (64 proc.).

Vieną didžiausių neigiamų vertinimo pokyčių patyrė Susisiekimo ministerija. Praėjusių metų antrą ketvirtį 58 proc. investuotojų šią instituciją vertino teigiamai, šį ketvirtį taip vertinančių 15 proc. p. mažiau (43 proc.). Stipriai pakito verslo atstovų požiūris į Žemės ūkio ministeriją – praėjusiais metais daugiau nei pusė respondentų (54 proc.) pozityviai vertino šią ministeriją, šiuo metu, tokią nuomonę išlaikė vos 38 proc. apklaustųjų.

Prie prasčiausiai vertinamų institucijų prisideda ir Sveikatos apsaugos bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei Seimas. Sveikatos apsaugos ministerijos vertinimas nukrito 5 proc. p. ir šiuo metu teigiamai apie ją atsiliepia vos 36 proc. apklaustų verslo atstovų. Investuotojai nurodydami, kad švietimas turėtų būti pagrindiniu valstybės prioritetu, ganėtinai neigiamai vertina ir už šią sritį tiesiogiai atsakingą Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją (38 proc. teigiamų vertinimų). Švietimo būklės apžvalgoje taip pat nurodomos panašios visuomenės pasitikėjimu Švietimo sistema tendencijos. Lietuvoje per tris metus, nuo 2015 m., 10 proc. p. mažėjo pasitikinčių švietimu gyventojų dalis, todėl pasitikėjimas švietimu tarp kitų valstybės institucijų smuko iš 3 į 8 vietą. LR Seimo vertinimas pasikeitė nežymiai – 36 proc. apklaustųjų vertiną šios institucijos darbą teigiamai (2019 m. II ketv. taip vertinančių buvo 39 proc.). [15]

15 - Šaltinis: Lietuvos švietimo būklės apžvalga

INSTITUCIJOS PAVADINIMAS	EFEKTYVUMAS	TENDENCIJA	POKYTIS
UŽSIENIO REIKALŲ MINISTERIJA	72%		- 4 proc.p.
KRAŠTO APSAUGOS MINISTERIJA	68%		1 proc.p.
FINANSŲ MINISTERIJA	64%		0 proc. p.
EKONOMIKOS IR INOVACIJŲ MINISTERIJA	60%		- 8 proc. p.
VALSTYBĖS KONTROLĖ	58%		- 11 proc. p.
ENERGETIKOS MINISTERIJA	56%		- 7 proc. p.
LR VYRIAUSYBĖ	51%		- 4 proc. p.
TEISINGUMO MINISTERIJA	44%		- 6 proc. p.
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA	43%		- 10 proc. p.
SUSISIEKIMO MINISTERIJA	43%		- 15 proc. p.
VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA	41%		- 12 proc. p.
APLINKOS MINISTERIJA	41%		1 proc. p.
KULTŪROS MINISTERIJA	40%		- 10 proc. p.
ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJA	38%		- 1 proc. p.
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA	38%		- 16 proc. p.
LR SEIMAS	36%		- 3 proc. p.
SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJA	36%		- 5 proc. p.

11 pav.: Valstybės institucijų vertinimas LIPI 2020 m. IV ketv.

Šį ketvirtį investuotojai taip pat buvo prašomi įvertinti Vyriausybės visos kadencijos nuveiktą darbą investicinio klimato bei verslo aplinkos gerinimo srityje. Apklausti verslo atstovai vykdomosios valdžios darbą įvertino 5. Akivaizdu, jog pakankamai žemam Vyriausybės įvertinimui įtakos padarė pastaraisiais metais ypač sumažėjęs dialogas tarp verslo atstovų bei Vyriausybės, skubotų sprendimų priėmimas praėjusių metų pabaigoje, bei realių pokyčių trūkumas investuotojų nurodytose, svarbiausiose valstybei srityse – švietime, viešajame sektoriuje, migracijoje, bei šiuo metu itin svarbioje sveikatos apsaugoje.

Įverinkite Vyriausybės darbą verslo klimato gerinimo srityje (skalėje nuo 1 iki 10):

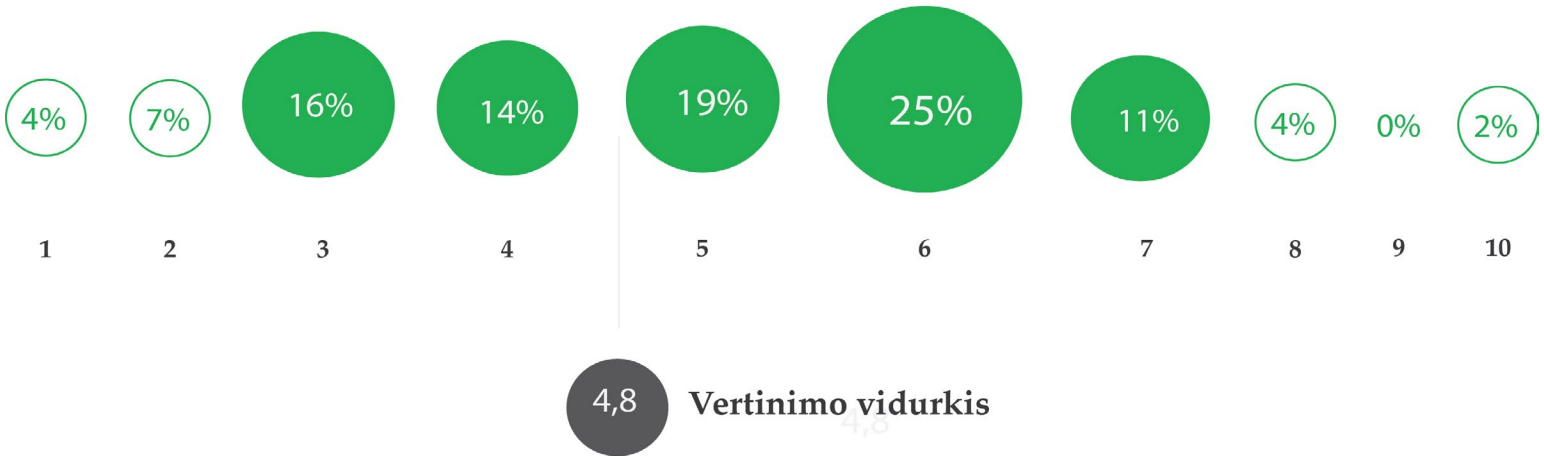

12 pav.: Vyriausybės darbo verslo klimato gerinimo srityje vertinimas LIPI 2020 m. IV ketv.